

Szemerey Samu: A hallgatóktól a mesterekig - metszet a hazai építészet állapotáról

Elhangzott 2004. december 10-én az [Építészeti Diéta](#) alkalmából rendezett kiállítások megnyitóján

Az itt együtt látható kiállítások anyaga szerencsés helyzetbe hozza látogatóit: a közelmúlt nagyra értékelt teljesítményeinek bemutatásától egészen a fiatalabb generációk gondolatvilágáig és az egyetemi oktatás sikeres projektjeinek bemutatásáig terjed. Megpróbálhatjuk tehát felvázolni a jelenkori hazai építészeti szcéna metszetét, a mesterektől a hallgatókig. A munkák közötti teret vizsgálva pedig megnézhetjük, milyen kontextusban születnek a mai magyarországi építészet kérdései és válaszai? Minthogy a mai nap a szakma közéleti szerepéről szól, megpróbálok néhány kérdést megfogalmazni ez utóbbival kapcsolatban.

Amit ma látunk, az az idén megépített és megtervezett épületállomány kevesebb, mint 1%-a. Amit pedig többnyire még a maradékot ismerve sem látunk, az mindaz, ami városaink és falvaink életét kiteszi. Janáky István néhány évvel ezelőtti megállapítása a magyar építészet szakmán kívüli és szakmán belüli reflektálatlanságával kapcsolatban a mai napig érvényes. Az elmúlt század magyarországi építészettörténetében számos csúcsteljesítményt ismerhetünk, ezek közötti folytonosságot, komoly elemzésüket, kísérleteik folytatását és eredményeik továbbvitelét alig. Ahhoz pedig, hogy olyan építészeti kultúrát tudjunk magunkénak, ami a híresztelésekkel megegyezően világszínvonalú, vagy ami ennél sokkal fontosabb, általánosan ismert és része mindennapi életünknek, ez létfeltétel.

Nem egészen egyedülálló a helyzet, amiben vagyunk, legfeljebb az olyan kultúrák, amikre építészeti berkekben hivatkozni szokás, a történelmi lehetőségek vagy a szakma önismerete és elhivatottsága folytán hamarabb és ügyesebben megtették azokat a lépéseket, amik itthon még messze előttünk állnak.

A mai magyarországi építészet nagy teljesítményei olyan körülmények között születtek, amik aránytalan erőfeszítéseket igényelnek, és a visszaigazolásuk szinte mindig elmarad. Minthogy az építészet kulturális és közéleti szerepének nemcsak jelentősége, de egyáltalán megléte is megkérdőjeleződött az elmúlt időszakban, ezen elemző és értékelő közegek híján kell olyan alkotásokat létrehozni, amik immár egy intézményesült, az építészetben talán szintén relevánsan értelmezhető európai kontextusban állják meg a helyüket. Ez azért is különösen fontos, mert - végre - véglegesen megszűnt építészetünk és városaink, tájaink elzártsága, kulturális, üzleti, politikai és földrajzi értelemben egyaránt. Ez hatalmas lehetőségeket jelent, és hatalmas felelősséget is: hogy hogyan lépünk be a nagy körforgásba, az itt látható generációkon múlik. Ez nem választás kérdése, a feladat azonban szinte történelmi.

A magyar épített és környezeti örökség feldolgozása, a vitáktól a terveken keresztül egészen az oktatásig széleskörű elemzése és kritikája teremtheti meg azokat az alapokat, amiken az itthoni építész szakma megismerheti eszközeit és szerepét - mert sokkal több lehet ez annál, mint hogy megrendelői függőségi viszonyokban épületeket tervez.

Az oktatás intézményei sem kerülhetik el az építészethez, a megformált környezethez kapcsolódó szakmák tevékenységének, szerepének és együttműködésének újrafogalmazását, és ezzel az oktatás alapvető megreformálását. A szükség egyre égetőbb, hiszen miközben az egyes intézmények rendre bemutatják saját sikereiket, látványosan hiányzik az oktatásból szinte minden, a körülöttünk levő környezet életét és alakítását vagy akár a különböző szakterületek együttműködését érintő kérdés. Az építészeti oktatásnak, amellet, hogy a szakmai tudást közvetíti és egyfajta szemléletet is sugall, egyben komoly és folyton átalakuló, nyílt és kíváncsi laboratóriumnak is kell lennie, ami a szakma és a

tágabb nyilvánosság számára kérdéseket fogalmaz meg és - lévén, hogy nem függ megrendelői akarattól és a szakmai gyakorlat ismert korlátai nem vonatkoznak rá - szabad gondolkodást folytat, ami megteremtheti az építészet, mint kulturális és politikai közeg szellemi háttérét.

Fel kell tennünk a kérdést: vajon valóban rendjén való, hogy az egyetemi tervek nagy része absztrakt és fiktív programokkal foglalkozik, miközben a sokszor égetően fontos, településeinket és tereinket érintő problémák meg sem jelennek az oktatásban? Vajon legitimnek tekinthető-e az a nem akkreditált posztgraduális képzés, ami kifejezetten elzárkózik a nyilvánosságtól?

A joggal elismert alapképzés és az itt látható diplomatervek közötti viszony hasonló a díjnyertes épületek, alkotók és a maradék 99%-ot kitevő megépült létesítmények közöttihez. Az egyik, egyéni elhivatottságánál, tehetségénél fogva példát mutathat ugyan, de a másik határozza meg, hogy hol élünk és milyen szakmai közegben milyen kérdésekkel foglalkozunk.